

Дата: 12.10.2023

Група Б-1

Урок 11-12

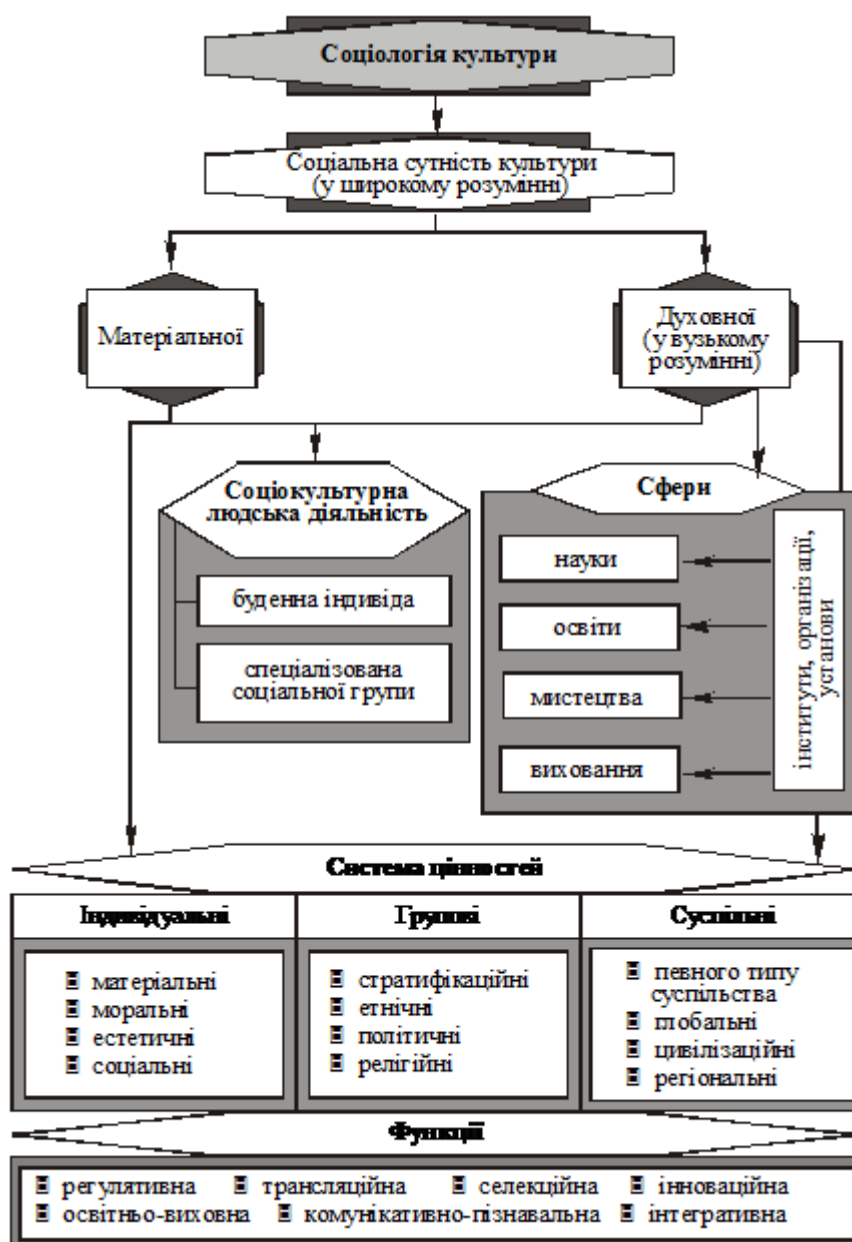
Тема: Соціологія культури

Мета: вивчення проблеми національної культури у системі соціологічного знання; вивчити специфіку масової культури

1. Опрацювати матеріали уроків 11-12 та підготувати опорний конспект

2. Підготувати доповідь на тему за вибором:

1. Поняття культурної політики і державної культурної політики
2. Нормативно-правові засади управління у культурній сфері України
3. Специфіка та перспективи розвитку української культури



1. Сфери прояву людської культури

Можна виділити три основні сфери прояву людської культури:

- 1) ставлення людей до природи (передбачає гармонію зв'язків між людиною і природою);
- 2) ставлення до інших людей (має на меті оптимізацію міжособистісних, міжетнічних, міждержавних відносин, створення культурного клімату взаємовідносин у колективі, сім'ї, в побуті);
- 3) ставлення людини до самої себе (скероване на самопізнання, самовиховання, самовдосконалення, саморозвиток)

2. Основними складовими або елементами культури є:

1. Мова як система знаків, наділених певним значенням, котрі використовуються для збереження, перетворення та передачі інформації.

2. Цінності, що включають життєві цінності (уявлення про щастя, про мету, про сенс життя); вітальні (цінності здоров'я, безпеки, добробуту, сім'ї, цінності освіти, правопорядку та ін.); цінності громадського покликання (соціальне становище); цінності міжособистісного спілкування (чесність, доброзичливість); демократичні цінності (свобода переконань, слова, політичного вибору); партикулярні цінності (віра в Бога).

3. Норми, що уособлюють вимоги до поведінки. Це волевиявлення, яке дає змогу здійснювати соціальний контроль і демонструє зразки поведінки.

4. Складні зразки поведінки: звичаї, традиції, обряди. Звичай являє собою звичну соціальну регуляцію, яку взято з минулого. Традиції— елементи спадщини, що передаються від покоління до покоління і утворюють спадковий зв'язок в історії людства. Обряди — стереотипи символічних колективних дій, які виражають почуття.

3. Національна культура — це сукупність символів, цінностей, норм, взірців поведінки, вірувань, що характеризують конкретну спільноту (народність, націю) певної держави, країни.

Одна національна культура може бути лише в тій державі, в якій панує лінгвістична та етнічна єдність. Більшість сучасних держав мають кілька, а то й багато національних культур — субкультури національної більшості та субкультури національних меншин.

Завданням соціології є вивчення можливого збочення субкультур, механізму державної культурної політики.

Як правило, національним меншинам потрібно докладати чимало зусиль, щоб зберегти свою самобутність, захистити свої національні цінності в середовищі, де проживає національна більшість, культура якої справляє на решту культур суттєвий тиск. Така ситуація спостерігалася в колишньому СРСР, коли народам, що входили до його складу, зокрема українському народові, було дуже важко зберегти свої національні надбання і свою національну культуру.

Правильна культурна політика уряду, держави справляє неабиякий вплив на інші аспекти суспільного життя, наприклад, на економіку, загальний добробут і соціальний спокій у державі.

Особливе значення для соціального спокою держави має *конфесійна культура*, яка формується на спільних віруваннях, належності до однієї конфесії, церкви. Це породжує спільність символів, цінностей, ідеалів і взірців поведінки.

Найбільш поширеними у світі є християнська, мусульманська, буддійська конфесійні культури. Кожна з них має відгалуження — субкультури. Наприклад, християнська культура має такі субкультури, як православна, католицька, протестантська. У свою чергу ці субкультури мають власні субкультури.

В Україні маємо кілька християнських і багато інших конфесійних субкультур. На жаль, не всі вони знаходять між собою спільну мову.

Соціологія має вивчати співвідношення домінуючих культур, субкультур, контркультур, суперечності між ними, їх оцінку різними соціальними групами. Важливою соціологічною проблемою є властивість етнічної самосвідомості сприймати й оцінювати інші культури крізь призму стандартів власної етнічної групи, робити судження про них з позицій вищості власної культури. Таке явище дістало назви *етноцентризму*.

Як стверджує американський соціолог **У. Саммер**, за етноцентризму певна група в суспільстві вважається центральною, а всі інші співвимірюються і співвідносяться з нею, як з якимсь усезагальним етелоном.

Певною мірою етноцентризм притаманний усім суспільствам і народам, він їх згуртовує. Етноцентризм є необхідною умовою появи національної самосвідомості. Без етноцентризму неможливий патріотизм.

Однак трапляються і крайні прояви етноцентризму, наприклад *націоналізм*, зневага до інших культур. Ці явища, на жаль, є нині дуже поширеними і проявляються в нав'язуванні комусь своєї системи цінностей, свого способу життя. Яскравим прикладом цього є США, Росія.

Однак здебільшого етноцентризм виявляється в більш лояльних формах, і його основна настанова така: *я віддаю перевагу своїм звичаям, хоча розумію, що певні звичаї інших культур можуть бути в чомусь ліпшими*. Явища етноцентризму спостерігаються скрізь і завжди, коли людина порівнює себе з людьми іншої статі, віку, представниками іншої організації чи іншого регіону. Щоразу вона ставить себе в центр культури і розглядає інші її прояви, постійно порівнюючи їх зі взірцями свого культурного середовища.

Коли йдеться про значну роль етноцентризму в процесі згуртування індивідів навколо певних культурних взірців, слід наголосити і на його консервативній ролі. Він може стримувати розвиток культури. Дійсно, якщо культура вважається кращою у світі, то для чого в ній щось змінювати, удосконалювати?

Протилежним за значенням є *культурний релятивізм*, що проголошує абсолютну самобутність будь-якої культури. Згідно з цим принципом *будь-яка культура може бути зрозумілою лише у власному контексті і тільки тоді, коли оцінювати її за її власними стандартами в усій цілісності*. Цю тезу вперше сформулював

Г. Самнер і згодом розвинув **Р. Бенедикт**.

На наш погляд, слід виходити з того, що будь-яка культура є здобутком загальної цивілізації, і її слід розглядати в системі всіх культур з орієнтацією на тенденції розвитку загальнолюдської культури. А це є поєднанням рис етноцентризму і культурного релятивізму в сприйнятті культури. За такого

підходу індивід не тільки відчуває гордість за культуру своєї групи чи суспільства, є прихильником її основних взірців, а й здатний зрозуміти інші культури, поведінку членів інших суспільних груп і визнає їхнє право на існування.

4. Масова культура. У повсякденній практиці культуру того чи іншого суспільства розглядають як явище, обмежене певними державними, адміністративними або національними межами. Але культурний простір більш широкий: це результати внутрішніх міграцій у країнах, впливу засобів масової інформації та багатьох інших причин, які носять глобальний характер. У сучасній соціології масова культура розглядається як культура повсякденного життя, яка виробляється для сприйняття масовою свідомістю, безпосередньо та достовірно представлена передусім діяльністю засобів масової комунікації, завдяки чому вона не потребує філософської, глибинної інтерпретації. Таким чином, сучасні засоби масової комунікації створюють специфічну культуру, яка є новим етапом соціального спілкування. Вона виникає на хвилі індустріалізації, урбанізації, створення масових груп суспільства, об'єкт інтересів яких полягає поза широким розмаїттям локальних груп та культур, до яких вони належать. Масові групи є відірваними від звичайних умов взаємодії та діють незалежно від соціальних ролей, зумовлених їх позиціями у суспільстві.

Іншими формами культури суспільства вважаються висока культура (класичні музика, література тощо, які створювалися для еліти суспільства) та народна культура (фольклор, міфи та ін.).

Масова культура уніфікує, стандартизує ціннісно-нормативні структури суспільної свідомості. Деякі впливові соціологи об'єдналися під гаслом “Назад до культури!” (Франкфуртська школа). Як ви до цього ставитеся?

Домашнє завдання:

1. Опрацювати матеріали уроків та підготувати конспект
2. Як ви розумієте твердження: “Культура є одним із найважливіших критеріїв економічного, політичного та духовного життя суспільства. Вона служить характеристикою соціальної зрілості суспільної системи, її різних спільностей, а також надихає творчі можливості людини”? Як можна тлумачити це твердження з точки зору соціології?

Для зворотного зв'язку: nataliia_matvieieva@ukr.net